Llywodraeth Cymru
Welsh Government

#TrafodyCymoedd

Ein Cymoedd, Ein Dyfodol

Cynnwys

Rhagair y Cadeirydd 4

Cyflwyniad: Cymoedd y De 5

Gwrando ar beth mae'r Cymoedd ei eisiau 8

Blaenoriaeth 1 9

Swyddi o ansawdd da a'r sgiliau i'w cyflawni

Blaenoriaeth 2 12

Gwell gwasanaethau cyhoeddus

Blaenoriaeth 3 16

Fy nghymuned leol

Edrych tua'r dyfodol 19

Rhagair y Cadeirydd

Rwyf wrth fy modd yn cyhoeddi Ein Cymoedd, Ein Dyfodol, cynllun y Tasglu Gweinidogol ar gyfer cynllun Cymoedd y De. Mae wedi cael ei baratoi ar ôl gwrando ar bobl sy'n byw ac yn gweithio yn y Cymoedd. Mae'n adlewyrchu eu gobeithion a'u dyheadau ar gyfer dyfodol eu teuluoedd a'u cymunedau lleol.

Ym mis Gorffennaf 2016, gofynnodd y Prif Weinidog Carwyn Jones i mi sefydlu ac arwain darn hirdymor o waith, a fydd yn cyflawni newid hirdymor gwirioneddol i Gymoedd y De; a fydd yn creu swyddi o ansawdd da, yn agosach at gartrefi pobl; a fydd yn gwella sgiliau pobl ac yn dod â ffyniant i bawb.

O'r cychwyn cyntaf, roeddwn yn glir na fyddai'r tasglu hwn yn achos arall lle mae'r llywodraeth yn penderfynu beth sy'n iawn ar gyfer Cymoedd y De. Os ydym am lwyddo lle mae rhaglenni eraill wedi syrthio ar fin y ffordd, mae'n rhaid i gymunedau lleol a phobl leol fod yn gwbl ganolog i waith y tasglu.

Rydym wedi treulio hanner cyntaf 2017 yn siarad a gwrando ar bobl sy'n byw ac yn gweithio yng Nghymoedd y De am yr hyn y maent am ei weld yn digwydd yn eu cymunedau lleol nawr ac yn y dyfodol. Mae'r sgyrsiau diddorol a chraff hyn – mewn cyfarfodydd cyhoeddus, dros baned ac ar-lein – wedi helpu i siapio'r blaenoriaethau a'r camau gweithredu yn y cynllun hwn.

Nid sgyrsiau unwaith ac am byth oedd y rhain. Mawr obeithiaf y bydd yr holl bobl a busnesau rydym wedi siarad â nhw hyd yma yn parhau i weithio gydag aelodau'r tasglu i'n helpu i gyflawni'r cynllun yr ydym wedi'i greu gyda'n gilydd.

Ers cychwyn y tasglu, rwyf wedi dweud - a chlywed yn aml - bod mwy o gyfleoedd nag o heriau yn y Cymoedd. Byddwn yn adeiladu ar y cryfderau hyn, gan gynnwys daearyddiaeth unigryw a godidog y Cymoedd. Byddwn yn gwneud mwy i ddathlu'n hanes cyfoethog; ein hamgylchedd; ein diwylliant a'n mannau gwyrdd - mae ganddynt y potensial i roi hwb i les y gymuned yn yr ystyr ehangaf ac i ddod yn atyniad i ymwelwyr o bedwar ban byd.

Cefais fy ngeni a'm magu yn Nhredegar – es i Ysgol Gyfun Tredegar. Heddiw, fy mraint yw cynrychioli Blaenau Gwent yn y Cynulliad Cenedlaethol. Rwyf wedi gweld llawer o newidiadau yn y Cymoedd yn ystod fy oes – mae llawer ohonynt er gwell, ond mae rhai ohonynt er gwaeth.

Rwyf eisiau i'r tasglu hwn wneud gwahaniaeth cadarnhaol, nid yn unig i Gymoedd y De yn gyffredinol, ond i bob un sy'n byw ac yn gweithio yn y Cymoedd.

Mae ein blwyddyn gyntaf wedi bod yn fwrlwm o waith ac rydym wedi cael sgyrsiau agored, gonest ac eang yng nghyfarfodydd y tasglu wrth i ni ystyried tystiolaeth a gwrando ar bobl o Lanhiledd i Lyn-nedd. Mae hyn yn gychwyn cyfle cyffrous i weithio gyda'n gilydd i newid bywydau er gwell. Os na wnawn ni hynny byddwn wedi methu.

Mae hwn yn gynllun lefel uchel, sy'n disgrifio'r hyn rydym eisiau ei wneud a sut byddwn yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru, gyda llywodraeth leol a byrddau iechyd lleol, gyda'r sector preifat a'r trydydd sector a'r ddwy fargen ddinesig – Prifddinas-Ranbarth Caerdydd a Bae Abertawe.

Rydym eisiau'ch adborth yn ystod yr haf i'n helpu i fireinio'r cynllun ymhellach ac i'n helpu i ddechrau cyflwyno'r newidiadau hyn.

Edrychaf ymlaen at weithio gyda phobl sy'n byw ac yn gweithio yng Nghymoedd y De yn ystod y misoedd a'r blynyddoedd nesaf.

Alun Davies AC
Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes a chadeirydd y Tasglu Gweinidogol ar gyfer Cymoedd y De

Cyflwyniad

Sefydlwyd y Tasglu Gweinidogol ar gyfer Cymoedd y De gan Lywodraeth Cymru ym mis Gorffennaf 2016 ar ôl etholiad y Cynulliad Cenedlaethol a refferendwm yr UE. Caiff ei gadeirio gan Alun Davies, Gweinidog y Gymraeg ac Addysg Gydol Oes. Mae Ken Skates, Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Economi a'r Seilwaith a Julie James, y Gweinidog Sgiliau a Gwyddoniaeth yn aelodau o'r tasglu hefyd.

Dyma aelodau eraill y tasglu:

- **Ann Beynon**, cadeirydd Bwrdd Prifddinas-Ranbarth Caerdydd
- **Andrew Diplock**, entrepreneur, cynghorydd busnes a Buddsoddwr Angel
- **Judith Evans**, pennaeth Coleg y Cymoedd
- **Dr Chris Jones**, cadeirydd Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf
- **Martin Mansfield**, ysgrifennydd cyffredinol, TUC Cymru
- **Y Cynghorydd Andrew Morgan**, arweinydd Cyngor Rhondda Cynon Taf
- **Yr Athro Brian Morgan**, Prifysgol Caerdydd
- **Jocelyn Davies**, cyn-Ddirprwy Weinidog Plaid Cymru dros Dai ac Adfywio
- **Fiona Jones**, cyfarwyddwr gwasanaethau gwaith Cymru a thîm partneriaethau a chyflogwyr, yr Adran Gwaith a Phensiynau
- **Joanne Foster**, arweinydd cysylltiadau busnes a llywodraeth y DU, GE Aviation
- **Gaynor Richards**, cyfarwyddwr, Cyngor Gwasanaethau Gwirfoddol Castell-nedd Port Talbot

Cymoedd y De

Cymoedd y De yw un o ardaloedd mwyaf nodedig Cymru – mae'r Cymoedd yn enwog am eu hanes; eu daearyddiaeth a'u tirweddau trawiadol ac am eu diwylliant. Pan fyddwn yn sôn am y Cymoedd, rydym yn siarad am gymunedau clos, croesawgar a chyfeillgar.

Ond mae'r Cymoedd yn wynebu cyfres unigryw o heriau sydd wedi ymwreiddio'n ddwfn hefyd, wedi'u hachosi'n bennaf gan ddirywiad diwydiant trwm a diwedd y pyllau glo. Mae'r ardal ar ei hôl hi o gymharu â gweddill Cymru o safbwynt economaidd; o ran ansawdd a hyd bywyd ac o ran cyrhaeddiad addysgol a sgiliau.

Mae yna gyfres o fentrau adfywio wedi bod yn y Cymoedd dros yr hanner can mlynedd diwethaf, sydd wedi helpu i weddnewid y dirwedd, ac ar hyn o bryd mae'r ardal yn gymwys i dderbyn cyllid strwythurol yr Undeb Ewropeaidd.

Mae'n bwysig nad yw'r Cymoedd yn cael eu diffinio gan yr heriau a wynebant – mae llawer o drefi a phentrefi'n gwneud yn dda; mae'r Cymoedd yn gartref i fusnesau llwyddiannus a rhai sy'n tyfu ac mae gwasanaethau cyhoeddus yn cyflogi degau o filoedd o bobl.

Mae'r Cymoedd yn gartref i hyd at 30% o boblogaeth Cymru - bob dydd mae degau o filoedd o bobl yn cymudo i'r de i Gasnewydd, Caerdydd ac Abertawe i bweru economi Cymru - a phob penwythnos mae miloedd yn teithio i'r gogledd i'r Cymoedd gan gael eu denu gan eu henw cynyddol dda am chwaraeon antur.

Fodd bynnag, nid yw'r teimladau optimistaidd sydd gan lawer yn cael eu rhannu gan bawb yn y Cymoedd. Mae yna ormod o bobl heb fynediad at y sgiliau sydd eu hangen arnynt i gael swydd dda; i ormod o bobl, mae'r unig swyddi sydd ar gael yn ansicr ac yn talu'n wael. Mae eu gwasanaethau cyhoeddus lleol yn siom i lawer o bobl ac mae'r bwlch rhwng y cyfoethog a'r tlawd yn anodd ei newid a chywilyddus o lydan.

Dangosodd y bleidlais Brexit yng Nghymoedd y De bod llawer o bobl yn teimlo'u bod wedi'u gadael ar ôl a'u cau allan. Nid pleidlais am aelodaeth yr UE yn unig oedd hi, ond pleidlais i ddweud eu bod yn teimlo'n ansicr ynghylch eu lle yn y byd; eu rhagolygon swyddi a'u dyfodol.

Mae'r tasglu wedi bod yn gweithio gyda chymunedau lleol yng Nghymoedd y De i ddatblygu'r cynllun lefel uchel hwn, sy'n nodi'r prif gamau y bydd yn eu cymryd erbyn 2021.

Erbyn 2021, bydd y DU wedi gadael yr Undeb Ewropeaidd - bydd perthynas wahanol wedi'i thrafod gydag Ewrop a hefyd rhwng y pedair gwlad yn y DU hefyd.

Yn y De, bydd gwaith wedi dechrau ar nifer o brosiectau seilwaith mawr, gwerth miliynau o bunnoedd, a fydd yn cael effaith sylweddol ar y bobl sy'n byw yn y Cymoedd a gwaith y tasglu. Mae'r rhain yn cynnwys Metro De Cymru a'r M4, yn amodol ar ganlyniad yr ymchwiliad cyhoeddus.

Bydd y tasglu'n gweithio'n agos gyda Llywodraeth Cymru i sicrhau ei fod yn manteisio i'r eithaf ar bob cyfle ar gyfer y Cymoedd yn sgil y prosiectau seilwaith hyn ac ymrwymiadau allweddol eraill.

Byddwn yn gweithio'n agos gyda chynghorau lleol yn y Cymoedd a gyda'r ddwy fargen ddinesig – mae bargeinion dinesig Prifddinas-Ranbarth Caerdydd a Bae Abertawe yn cynnig cyfleoedd gwirioneddol ar gyfer y Cymoedd.

Diagram 1

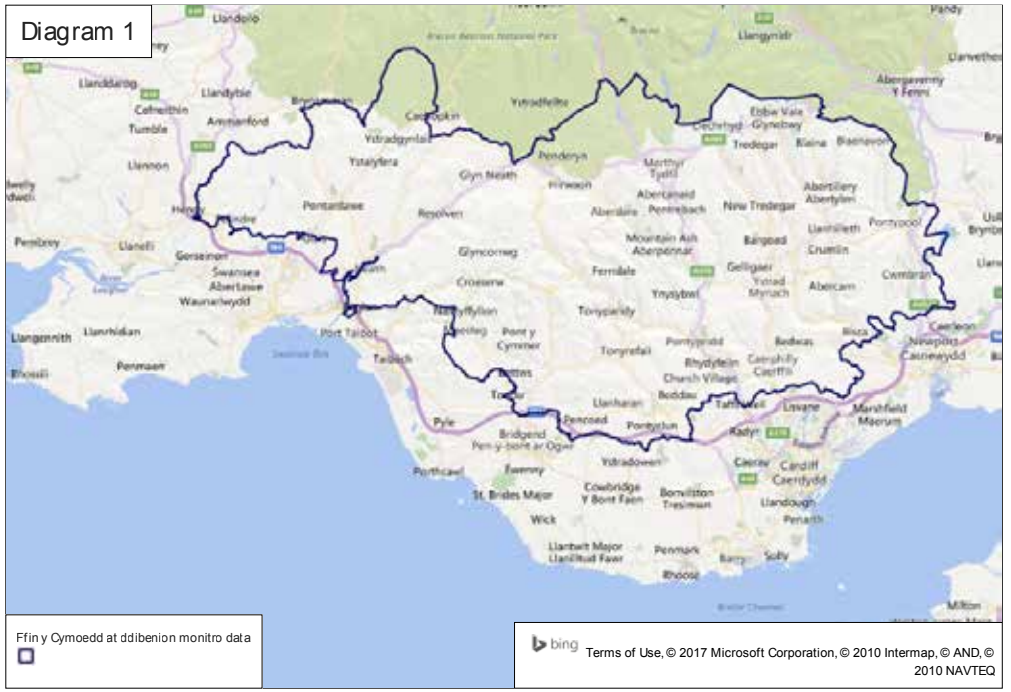

Bargen Ddinesig Prifddinas-Ranbarth Caerdydd yw'r fwyaf o'i bath, sy'n dwyn 10 awdurdod lleol ynghyd gyda chronfa fuddsoddi o £1.2 biliwn dros ugain mlynedd. Mae gan Fargen Ddinesig Rhanbarth Bae Abertawe fuddsoddiad o £1.3 biliwn a'i nod yw rhoi hwb i'r economi leol drwy wario £1.8 biliwn dros y 15 mlynedd nesaf.

Byddwn yn gweithio'n agos gyda busnesau hefyd, gyda'r sector gwirfoddol a gydag ysgolion, colegau a'r GIG.

Mae'r tasglu wedi datblygu'r cynllun hwn mewn ymateb i'r hyn a ddywedodd pobl sy'n byw ac yn gweithio yn y Cymoedd wrthym yn ystod rhan gyntaf 2017 – gallwch ddarllen adroddiad llawn am yr hyn a ddywedodd pobl wrthym **yma**.

Mae'r tasglu wedi derbyn llawer o dystiolaeth yn ei gyfarfodydd hefyd, sydd wedi dylanwadu ar y cynllun. Mae'r dystiolaeth hon ar gael **yma**. Ac rydym wedi rhoi ystyriaeth i rai strategaethau Llywodraeth Cymru hefyd, megis y strategaeth Cyflogadwyedd Pob Oed newydd a Symud Cymru Ymlaen. Mae rhagor o fanylion am y rhain ar gael **yma**.

Ein tair blaenoriaeth yw:

Swyddi o ansawdd da a'r sgiliau i'w cyflawni

Gwell gwasanaethau cyhoeddus

Fy nghymuned leol

Bydd y tasglu'n cynnal cyfres o ddigwyddiadau cyhoeddus dros y misoedd sydd i ddod i siarad â phobl am y cynllun lefel uchel hwn.

Rydym eisiau'ch adborth ar y blaenoriaethau ac ar ein cynigion ar gyfer gweithredu. Rydym eisiau'ch cymorth i'w cyflawni hefyd. Bydd y tasglu'n cyhoeddi cynllun cyflawni manwl yn yr hydref yn seiliedig ar eich adborth.

Gwrando ar beth mae'r Cymoedd ei eisiau

Mae'r tasglu wedi bod yn cynnal digwyddiadau ar hyd a lled y Cymoedd i siarad a gwrando ar bobl, busnesau a chymunedau ynghylch eu blaenoriaethau ar gyfer y dyfodol.

Rydym wedi cyfarfod, siarad a gwrando ar bobl mewn cyfarfodydd cyhoeddus ffurfiol; mewn grwpiau ffocws; mewn cyfarfodydd gyda phobl ifanc, rhieni plant ysgol a busnesau; rydym wedi siarad â phobl drwy'r cyfryngau cymdeithasol ac wyneb yn wyneb.

Mae gwaith ymgysylltu lleol a chymunedol helaeth wedi'i wneud ers sefydlu'r tasglu ac mae'r safbwyntiau a gasglwyd yn ystod y gwaith hwn wedi llywio'r cynllun cychwynnol hwn.

Yn ystod y trafodaethau, roedd llawer o bobl yn amau a fyddai eu lleisiau'n cael eu clywed. Canlyniad y sgyrsiau hyn yw *Ein Cymoedd, Ein Dyfodol*. Byddwn yn parhau i weithio gyda phobl, busnesau a chymunedau lleol i ddatblygu'r cynllun hwn ymhellach a'i roi ar waith.

Bydd manylion holl ddigwyddiadau'r dyfodol ar gael ar ein gwefan[1], Facebook[2] a'n tudalen Twitter[3].

[1] llyw.cymru/trafodycymoedd
[2] https://www.facebook.com/talkvalleys/
[3] @wg_communities #talkvalleys

Blaenoriaeth 1

Swyddi o ansawdd da a'r sgiliau i'w cyflawni

Yr unig swyddi yn yr ardal yw gwaith ar gontract dim oriau neu waith canolfan alwadau. Does dim cyfle i gael gyrfa a chamu ymlaen yn eich swydd yn y cymoedd.

Roedd swyddi o ansawdd da a'r cyfle i ddatblygu'r sgiliau i gael swydd dda yn flaenoriaeth amlwg yn yr adborth gan y cyhoedd a'r dystiolaeth a dderbyniodd y tasglu. Dywedwyd wrth y tasglu hefyd fod angen i swyddi a sgiliau gael eu cefnogi gan drafnidiaeth gyhoeddus fforddiadwy a hygyrch.

Mae'r tasglu'n benderfynol o gau'r bwlch cyflogaeth rhwng Cymoedd y De a gweddill Cymru – bydd yn gweithio gyda chyflogwyr yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat i greu swyddi newydd yn y Cymoedd sy'n deg, yn ddiogel ac yn gynaliadwy. Bydd yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru, llywodraeth leol a'r bargeinion dinesig i ddenu cyflogwyr newydd i Gymoedd y De.

Bydd cau'r bwlch cyflogaeth presennol a sicrhau bod lefelau cyflogaeth yng Nghymoedd y De'r un fath â chyfartaledd Cymru yn golygu y byddwn yn helpu tua 7,000 o bobl ddi-waith neu economaidd anweithgar sy'n byw yn y Cymoedd i gael gwaith (ar sail y lefel bresennol).

Er mwyn gwneud hyn, bydd miloedd o swyddi newydd, teg, diogel a chynaliadwy yn cael eu creu ar draws y Cymoedd a bydd y cymorth a'r mynediad at sgiliau a hyfforddiant i helpu pobl i gael gwaith ac aros mewn gwaith sy'n talu'n dda yn cael eu gwella.

Byddwn yn manteisio i'r eithaf ar Fetro De Cymru a datblygiadau seilwaith trafnidiaeth eraill, gan gynnwys y gwaith sydd ar y gweill i gwblhau gwaith deuoli ffordd Blaenau'r Cymoedd. Byddwn yn gweithio gyda bargeinion dinesig Caerdydd ac Abertawe i wneud y gorau o'r manteision i bobl sy'n byw yn y Cymoedd.

Gweledigaeth: erbyn 2021

Byddwn yn cau'r bwlch cyflogaeth rhwng Cymoedd y De a gweddill Cymru – mae hyn yn golygu helpu 7,000 yn rhagor o bobl i gael gwaith ac y bydd miloedd o swyddi newydd, teg, diogel a chynaliadwy yn cael eu creu yn y Cymoedd.

Bydd pobl sy'n byw yn y Cymoedd yn cael mynediad at y sgiliau cywir i gael gwaith.

Bydd busnesau yn cael cefnogaeth lawn i dyfu a ffynnu yng Nghymoedd y De.

Fe ddywedoch chi...	Fe wnawn ni...
Does dim digon o gyfleoedd gwaith o fewn cyrraedd i lawer o gymunedau'r Cymoedd. Mae gormod o gontractau dim oriau a gormod o waith dros dro ac asiantaeth.	1. Archwilio pob opsiwn a chreu hybiau strategol newydd mewn ardaloedd penodol ar draws y Cymoedd. Bydd y rhain yn ardaloedd lle mae arian cyhoeddus yn cael ei dargedu i ddarparu cyfleoedd newydd ar gyfer buddsoddi gan y sector preifat ac i greu swyddi newydd. Bydd pob hyb yn canolbwyntio ar adlewyrchu'r cyfleoedd a'r galw mewn ardal benodol a'u dyheadau ar gyfer y dyfodol. **Bydd hybiau'n cael eu sefydlu yn y mannau canlynol:** • Pontypridd/Trefforest, gan ganolbwyntio ar ddatblygiadau preswyl, swyddfa, diwydiannol a manwerthu • Caerffili/Ystrad Mynach, gan ganolbwyntio ar ddatblygiadau preswyl, swyddfa a diwydiannol • Cwmbrân, gan ganolbwyntio ar ddatblygiadau swyddfa, diwydiannol a phreswyl • Merthyr Tudful, gan ganolbwyntio ar ddatblygiadau swyddfa, diwydiannol a phreswyl • Castell-nedd, gan ganolbwyntio ar ddatblygiadau preswyl, digidol ac ynni. **Byddwn hefyd yn creu hyb strategol yng:** • Nglyn Ebwy, gan ganolbwyntio ar barc busnes technoleg fodurol newydd, gyda'r potensial i gefnogi 1,500 o swyddi newydd cyfwerth ag amser llawn. Bydd hyn yn cael ei gefnogi gan £100m o fuddsoddiad gan Lywodraeth Cymru dros ddeng mlynedd. Bydd y cam cyntaf yn darparu 40,000 troedfedd sgwâr o le ar gyfer gweithgynhyrchu. • Byddwn yn cyflwyno rhaglenni i gefnogi cyflogwyr newydd a chyfredol ym Mlaenau Gwent drwy ddatblygu sgiliau'r gweithlu lleol ac yn edrych ar y posibilrwydd o leoli depo Metro De Cymru yn Ardal Fenter Glynebwy. 2. Adleoli mwy o swyddi sector cyhoeddus yn y Cymoedd, gan gynnwys yn lleoliadau'r chwe hyb strategol arfaethedig, lle y bo'n briodol. Er enghraifft, mae Trafnidiaeth Cymru wedi ymrwymo'n barod i sefydlu ei bencadlys newydd ym Mhontypridd. 3. Sicrhau bod mwy o dir ac eiddo cyhoeddus ar gael yn y Cymoedd ar gyfer datblygu. 4. Cynyddu cyfleoedd i gael swyddi yn yr economi leol sylfaenol – busnesau rydym yn eu defnyddio bob dydd ac yn eu gweld o'n cwmpas, fel manwerthu, gofal a'r diwydiant bwyd. 5. Cefnogi creu mwy o swyddi digidol yn y Cymoedd a datblygu dau hyb technoleg ddigidol i helpu busnesau newydd sy'n dechrau yn y sector. 6. Cyflwyno *Swyddi Gwell yn Nes* at Adref yn y Cymoedd i greu cyfleoedd go iawn a swyddi da lle mae'r angen mwyaf. Mae hyn yn cynnwys defnyddio caffael cyhoeddus i gefnogi busnesau a chadwyni cyflenwi lleol. 7. Manteisio ar y potensial i greu swyddi o fuddsoddiadau seilwaith mawr, gan gynnwys Metro De Cymru, yr M4 a'r gwaith sydd ar y gweill o ddeuoli'r A465 a thai fforddiadwy newydd. 8. Creu cymaint o swyddi gwyrdd a chyfleoedd busnes â phosib o fuddsoddiad mewn effeithlonrwydd ynni drwy raglen *Cartrefi Clyd* Llywodraeth Cymru.

Fe ddywedoch chi...	Fe wnawn ni...
Mae busnesau eisiau mwy o gefnogaeth i sefydlu a datblygu eu busnesau.	1. Alinio'n well y cymorth busnes ar gyfer busnesau newydd a busnesau sy'n bodoli eisoes, ac annog a rhoi cymorth i ddarpar entrepreneuriaid. Gwella 25% ar y broses o droi ymholiadau cychwynnol yn gefnogaeth weithredol sy'n darparu capasiti cyflogadwyedd neu fusnesau newydd. 2. Ar gyfer y 100 o fusnesau yn y Cymoedd sydd â'r potensial twf mwyaf, bydd mynediad at becyn integredig o gymorth i ddatblygu'r busnes, recriwtio a hyfforddi i greu swyddi; cynyddu lefelau sgiliau'r staff presennol a rhoi hwb i gynhyrchiant.
Gneud mwy i helpu pobl i gael y swyddi sydd ar gael – dywedodd ysgol yng Nghaerffili wrth y tasglu sut mae'n gweithio gyda chyflogwyr lleol i helpu pobl ifanc i ddeall cyfleoedd gwaith a pha sgiliau a chymwysterau sydd eu hangen.	1. Darparu cyngor gyrfaoedd wedi'i dargedu i helpu pobl ifanc i gael mynediad at swyddi, yn enwedig mewn sectorau newydd a thwf a chyfleoedd entrepreneuraidd hefyd. Cyflwyno Gwasanaeth Cyfnewid Busnes Addysg newydd yn gyflymach a'r swyddogion gweithredol a fydd yn gweithio gydag ysgolion a cholegau yn y Cymoedd. 2. Darparu mynediad at becyn pwrpasol o gymorth sgiliau drwy ehangu rhaglenni cyflogadwyedd, sy'n helpu pobl sy'n ddi-waith i ennill a chadw swydd. 3. Darparu cefnogaeth a hyfforddiant i bobl sy'n ddi-waith yn y tymor hir ac yn economaidd anweithgar i ennill sgiliau i gael swydd. Byddwn yn sicrhau bod rhaglenni cyflogaeth a sgiliau sy'n cefnogi'r rhai sydd bellaf o waith yn gydgysylltiedig a byddwn yn gweithio gyda chyflogwyr i ddatblygu cymalau cymdeithasol i sicrhau bod hyn yn digwydd. 4. Darparu model prentisiaeth a rennir i ysgogi'r farchnad ym meysydd STEM (Gwyddoniaeth, Technoleg, Peirianneg a Mathemateg), iechyd, twristiaeth, lletygarwch, ffermio, rheoli coetiroedd a thechnoleg micro-hydro. 5. Creu mwy o gyfleoedd prentisiaeth, gan gynnwys yn y sector cyhoeddus ac yn y sectorau gwaith ieuenctid a chwaraeon. 6. Helpu myfyrwyr yn y coleg, rhai sy'n dysgu yn y gwaith ac yn y brifysgol i gynnal a datblygu eu sgiliau yn y Gymraeg i ateb y galw mewn sectorau allweddol megis iechyd a gofal cymdeithasol.
Gall faint o ofal plant sydd ar gael a'i gost mewn rhai ardaloedd fod yn rhwystr i ddychwelyd i'r gwaith.	1. Dechrau cyflwyno a phrofi *cynnig gofal plant* Llywodraeth Cymru[4] mewn rhannau o Rondda Cynon Taf a Chaerffili o fis Medi 2017 ymlaen. Treialu'r cynnig ledled Blaenau Gwent, gan ganolbwyntio ar sut gellir dileu rhwystrau i gyflogadwyedd yn sgil anghenion gofal plant. 2. Gweithio gyda Chymdeithas Genedlaethol Meithrinfeydd Dydd ar gais i gronfa cynhwysiant gweithredol CGGC i annog pobl sy'n economaidd anweithgar i fanteisio ar leoliadau gwaith mewn meithrinfeydd gofal dydd.
Mae diffyg cyngor gyrfaoedd cyson sy'n cynnig gwybodaeth lawn ar gyfer pobl ifanc. Mae angen "sgiliau gwaith" ar bobl ifanc er mwyn sicrhau eu bod yn barod ar gyfer cyflogaeth. Er enghraifft, prydlondeb a hyder.	1. Cyflwyno gwasanaeth cyfnewid busnes addysg newydd Gyrfa Cymru'n gyflymach yn y Cymoedd yn 2017. Bydd hyn yn cynnig gwybodaeth i ysgolion am brofiad gwaith a mathau eraill o gymorth sydd ar gael gan gyflogwyr. 2. Cryfhau ymgysylltiad a arweinir gan ddiwydiant mewn ysgolion a chymunedau lleol i annog pobl ifanc i ystyried gyrfaoedd yn y diwydiannau digidol. 3. Gweithio gyda busnesau i ddeall anghenion sgiliau digidol cyfredol a rhai'r dyfodol i sicrhau bod sgiliau a chynlluniau prentisiaeth yn diwallu eu hanghenion.

[4] http://gov.wales/about/cabinet/cabinetstatements/2017/update/?lang=cy

Blaenoriaeth 2

Gwell gwasanaethau cyhoeddus

Does dim cysondeb gyda'r llwybrau bysiau – maen nhw'n newid y rhifau a chanslo gwasanaethau'n ddirybudd.

Clywsom lawer o straeon am wasanaethau cyhoeddus rhagorol yn y Cymoedd, ond clywsom hefyd nad yw gwasanaethau mor gydgysylltiedig ag y gallent fod. Cawsom ein taro gan dystiolaeth fod cyrff cyhoeddus yn ceisio cynnwys pobl mewn penderfyniadau, a fydd yn effeithio ar eu bywydau, ond dywedwyd wrthym hefyd gan lawer bod cael eu clywed yn gallu bod yn broblem.

Fe wnaethoch chi ddweud wrthym fod angen i wasanaethau cyhoeddus fod yn fwy ymatebol i anghenion cymunedau lleol a bod angen cyffredinol i gydgysylltu gwasanaethau'n fwy effeithiol er mwyn iddynt gael yr effaith orau bosib, yn enwedig gan fod arian cyhoeddus mor brin.

Mae ysgolion a cholegau'n chwarae rhan allweddol – maen nhw'n gwbl hanfodol wrth roi'r dechrau gorau mewn bywyd i blant a'u helpu i gyrraedd eu llawn botensial.

Mae'r tasglu am weld plant yn y Cymoedd yn gwneud yn well yn yr ysgol a'r coleg – rydym am i gyrhaeddiad a chanlyniadau cyffredinol wella ac rydym am i'r bwlch gau rhwng plant sy'n derbyn prydau ysgol am ddim a'u cyd-ddisgyblion. Byddwn yn gweithio gydag ysgolion, colegau a chymunedau lleol i sicrhau y gall pobl ifanc fanteisio ar yr holl gyfleoedd sydd ar gael iddynt.

Dydyn ni ddim am i fywydau pobl gael eu difetha gan iechyd corfforol neu feddyliol gwael – rydym eisiau i wasanaethau iechyd fod yno pan fydd pobl angen help, ond hefyd rydym eisiau i bobl ddeall sut i ofalu am eu hunain.

Byddwn yn gweithio gyda'r GIG a gwasanaethau cymdeithasol i ddarparu gofal mor agos i'r cartref â phosib a sicrhau bod y sgiliau gan gymunedau i fyw bywydau iach.

Gall trafnidiaeth gyhoeddus annibynadwy a digyswllt ar draws y Cymoedd rwystro pobl rhag cael mynediad i swyddi, addysg, hyfforddiant, a gwneud rhywbeth mor syml â chyfarfod teulu a ffrindiau. Dywedodd llawer o bobl wrthym y dylai hyn fod yn flaenoriaeth allweddol ar gyfer y tasglu gan fod cymaint o flaenoriaethau eraill yn dibynnu ar gysylltiadau trafnidiaeth da.

Gweledigaeth: erbyn 2021

Bydd gwasanaethau cyhoeddus yn gweithio gyda'r trydydd sector a chymunedau lleol i ymateb i anghenion pobl.

Bydd cymorth ar gael i helpu pobl i fyw bywydau iachach, gan wella eu lles corfforol a meddyliol a mynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd.

Bydd trafnidiaeth gyhoeddus yn gydgysylltiedig, yn fforddiadwy ac yn helpu pobl i fynd i'r gwaith, i'r ysgol neu i hyfforddiant, ac i gyfleusterau hamdden.

Byddwn yn gwella canlyniadau addysg i bob plentyn a chau'r bwlch cyrhaeddiad.

Fe ddywedoch chi...	Fe wnawn ni...
Mae angen i wasanaethau cyhoeddus fod yn fwy cydgysylltiedig.	1. Gwneud gwaith arloesol mewn tair o gymunedau'r Cymoedd – Llanhiledd, Glynrhedynnog a Glyn-nedd/ Banwen – i ystyried sut gall gwasanaethau a darpariaethau lleol fod yn fwy cydgysylltiedig. Bydd uwch swyddog Llywodraeth Cymru'n cydweithio gyda phrosiectau cymunedol sefydledig i nodi rhwystrau sy'n atal gweithgareddau cymunedol rhag cyrraedd eu llawn botensial. Bydd y tri phrosiect braenaru hyn yn hyrwyddo newid yn Llywodraeth Cymru ac yn helpu i wella gwasanaethau lleol yn y tair cymuned. 2. Cydweithio â chynghorau lleol i ddatblygu system blynyddoedd cynnar ymatebol a chydgysylltiedig, sy'n rhoi anghenion unigryw pob plentyn wrth ei chalon. Bydd hyn yn adeiladu ar ddull gwasanaethau integredig rhaglenni megis Dechrau'n Deg .
Dylid gwneud gwell defnydd o gyfleusterau a gwasanaethau i gymunedau. Er enghraifft, gallai gwasanaethau cyhoeddus eraill a sefydliadau'r trydydd sector ddefnyddio ysgolion ar ôl oriau'r ysgol.	1. Defnyddio hybiau cymunedol cyfredol – a chreu rhai newydd, lle gall y GIG, y gwasanaethau cymdeithasol, ysgolion a chanolfannau gwaith gydweithio â'r trydydd sector i ddarparu gwasanaethau ar gyfer cymunedau lleol. Byddwn ni'n cydweithio â chymunedau lleol a chynghorau lleol i ddatblygu'r rhain a phenderfynu lle dylid eu lleoli. 2. Adeiladu ar raglen Ysgolion yr 21ain Ganrif Llywodraeth Cymru i ganolbwyntio ar gydleoli gwasanaethau a sicrhau defnydd cymunedol o adeiladau ysgolion. Bydd hyn yn sicrhau bod modd defnyddio ysgolion mewn ffordd fwy hyblyg a'u galluogi i gynnig cyfleusterau i wasanaethau cyhoeddus eraill y tu allan i oriau ysgol. 3. Ehangu'r defnydd o reolwyr busnes hyfedr i gefnogi a chynyddu cysylltiadau rhwng ysgolion a chymunedau lleol.
Mae angen i wasanaethau iechyd fod yn fwy cymwys i ymdrin â phoblogaeth sy'n heneiddio. Hefyd dylid cael gwell cydgysylltiad rhwng Meddygon Teulu a gwasanaethau anghlinigol.	1. Treialu dulliau newydd er mwyn gwella mynediad at gymorth iechyd meddwl a llesiant personol. Bydd hyn yn galluogi Meddygon Teulu, nyrsys a gweithwyr proffesiynol gofal sylfaenol eraill i atgyfeirio pobl at amrywiaeth o sefydliadau gwirfoddol a chymunedol, i ddiwallu anghenion pobl. 2. Datblygu cyfleoedd hyfforddi a llwybrau gyrfa i bobl sy'n byw yn y Cymoedd mewn cyfres o rolau gwasanaethau cymdeithasol ac iechyd allweddol, gan gynnwys gweithwyr gofal deintyddol, nyrsys a gweithwyr cymorth gofal ac iechyd. Bydd hyn yn gymorth wrth nodi'r atebion unigryw sydd eu hangen i fynd i'r afael â heriau wrth recriwtio'n lleol. 3. Datblygu rhaglen fynediad ehangach i bobl ifanc o'r Cymoedd sydd am ddilyn gyrfa ym maes iechyd a gofal cymdeithasol, gan gynnwys meddygaeth. Bydd hyn yn datblygu ar rwydwaith Seren[5].
Nid yw pobl yn teimlo bod gwasanaethau iechyd meddwl yn eu cefnogi.	1. Blaenoriaethu'r Cymoedd wrth gyflwyno'r bond llesiant – menter newydd sy'n ceisio helpu i gynyddu gweithgarwch corfforol a llesiant meddyliol. 2. Hyrwyddo rhagnodi cymdeithasol, gan gynnwys treialu ffyrdd newydd o gysylltu pobl â chymorth iechyd meddwl, er enghraifft trwy'r celfyddydau a diwylliant; chwaraeon a hamdden llesol; corau cymunedol a'r defnydd o fannau gwyrdd.

[5] Mae Seren yn cefnogi disgyblion chweched dosbarth disgleiriaf Cymru i gyflawni eu potensial academaidd a chael mynediad i brifysgolion blaenllaw.

Fe ddywedoch chi...	Fe wnawn ni...
Gall tai o ansawdd gwael a gormod o eiddo gwag gael effaith andwyol ar y gymuned ehangach a gall achosi ymddygiad gwrthgymdeithasol.	1. Cydweithio â chynghorau'r Cymoedd i wella cymorth cyhoeddus ar gyfer arbed ynni a chamau i wella tai. Bydd hyn yn adeiladu ar waith y clywodd y tasglu amdano yn Rhondda Cynon Taf, lle mae benthyciadau hyd at £25,000 ar gael i berchnogion cartrefi, landlordiaid a datblygwyr i wella cartrefi. Mae hyn wedi helpu i leihau nifer y tai gwag yn yr ardal.
Mae'r prinder o dai fforddiadwy o ansawdd da yn parhau.	1. Harneisio'r cyfleoedd a ddarperir gan Metro De Cymru i adfywio tai yn y Cymoedd. 2. Cynyddu'r dewis o dai trwy ddatgloi gwaith sydd wedi ei ohirio ar safleoedd tai a chydweithio ar bartneriaethau bargeinion dinesig. 3. Cefnogi adeiladwyr lleol i adeiladu'r cartrefi mae pobl eu hangen trwy bartneriaeth newydd rhwng cynghorau'r Cymoedd a Cyllid Cymru. 4. Archwilio opsiynau tai newydd yn y cymunedau mwyaf difreintiedig trwy gydbartneriaeth rhwng landlordiaid cymdeithasol yn y Cymoedd yn dilyn gwaith gan Sefydliad Joseph Rowntree.
Mae trafnidiaeth gyhoeddus yn gymalog ac yn ddrud, ac mae'n atal pobl rhag cyrraedd cyflogaeth, addysg a hyfforddiant.	1. Sicrhau bod yr hybiau arfaethedig i Fetro De Cymru yn gweithredu fel pwyntiau cymunedol allweddol, yn darparu ffocws ar dai, iechyd, addysg a buddsoddiadau eraill mewn gwasanaethau cyhoeddus. 2. Cydweithio â darparwyr bysiau a rheilffordd i sicrhau bod trafnidiaeth gyhoeddus ledled y Cymoedd yn fwy mynych a fforddiadwy a'i bod yn cysylltu â theithio llesol – beicio a cherdded – fel rhan o ddatblygiad Metro De Cymru. 3. Gwella trafnidiaeth gyhoeddus i adlewyrchu'n well anghenion busnesau a chymunedau lleol, gan gynnwys pobl sy'n gweithio oriau anghyson a rhan-amser. 4. Archwilio dichonoldeb cynllun prisiau gostyngol i bobl ifanc. 5. Treialu llwybrau bysiau newydd ac ehangu darpariaeth trafnidiaeth gymunedol ar draws y Cymoedd. Bydd hyn yn adeiladu ar waith Cwm Cynon, lle mae trafnidiaeth gymunedol wirfoddol yn helpu pobl anabl. 6. Gwella'r wybodaeth a ddarperir ar gyfer teithio trwy ddefnyddio technoleg ddigidol megis apiau, yn ogystal â dulliau traddodiadol. Bydd hyn yn helpu pobl i gynllunio eu teithiau'n fwy effeithiol.

Blaenoriaeth 3

Fy nghymuned leol

Mae llwybr cerdded hyfryd gerllaw – ar bwys y rhaeadrau, ond mae annibendod ymhob man. Mae pobl ifanc yn cynnau tanau ac yn gadael sbwriel achos does dim byd arall ganddyn nhw i'w wneud.

Mae gan Gymoedd De Cymru hanes hir a balch sydd wrth galon diwylliant Cymru. Dyma ardal sy'n gyforiog o rai o dirweddau naturiol mwyaf anhygoel ac arbennig Cymru.

Nid un gymuned sengl sydd yn y Cymoedd ond llawer o bobloedd amrywiol a gwahanol – roedd y gwahaniaethau hyn yn amlwg wrth inni symud o'r naill gymuned i'r llall, a siarad â grwpiau gwahanol o bobl. Cafwyd amrywiaeth eang o safbwyntiau ganddyn nhw am eu bro – o ymdeimlad cryf o falchder yn eu hardal leol i sôn am yr ensyniadau negyddol sy'n aml yn cael eu cysylltu â'r Cymoedd.

Ond roedd cytundeb cyffredinol y gallem ni fanteisio'n fwy ar amgylchedd naturiol y Cymoedd; roedd angen denu mwy o bobl leol ac ymwelwyr i werthfawrogi'r diwylliant a'r dreftadaeth. Gallai diwylliant a threftadaeth y Cymoedd fod yn gefnlen i ddyfodol newydd yr ardal.

Gallai prosiectau newydd fel Canolfan Antur Cwm Afan a blaenau Cymoedd Afan a Llynfi drawsnewid yr ardal leol i'r sawl sy'n byw gerllaw a denu ymwelwyr a thwristiaid, gan hybu sgiliau a chyflogaeth.

Gallai'r cynllun hwn, fel rhai eraill tebyg fod yn allweddol wrth fynd ati i ddatblygu'r syniad ar gyfer Parc Tirweddau'r Cymoedd, ynghyd â phrosiectau graddfa fach sy'n cynnwys coetiroedd cymunedol.

Dywedodd rhai cymunedau wrth y tasglu y gallen nhw elwa mwy ar ddatblygiadau ynni adnewyddadwy tra bod eraill yn sôn am yr angen i foderneiddio canol trefi, gan symud i ffwrdd oddi wrth y syniad traddodiadol o'u datblygu yn ganolfannau siopa.

Gweledigaeth: erbyn 2021

Bydd Parc Tirweddau'r Cymoedd wedi ei sefydlu i helpu cymunedau lleol i ddathlu a manteisio i'r eithaf ar y defnydd o adnoddau naturiol a threftadaeth.

Bydd canol trefi'r Cymoedd yn llawn bywyd gyda digon o fannau agored gwyrdd, a fydd yn fodd i gefnogi'r economi leol.

Bydd y Cymoedd yn gyrchfan gydnabyddedig i dwristiaid, a fydd yn denu ymwelwyr o bob cwr o'r DU a thu hwnt.

Fe ddywedoch chi...	Fe wnawn ni...
Nid ydym ni'n manteisio i'r eithaf ar adnoddau naturiol cyfoethog a threftadaeth ddiwylliannol y Cymoedd.	1. Archwilio'r posibilrwydd o ddatblygu Parc Tirweddau'r Cymoedd. Bydd hyn yn helpu cymunedau lleol i gydweithio â'r cyhoedd, y sectorau preifat a'r trydydd sector i ddathlu a manteisio i'r eithaf ar y defnydd o adnoddau naturiol yr ardal a'i threftadaeth. Mae'r cyfleoedd yn cynnwys: • Gwella llesiant corfforol a meddyliol • Cyflogaeth trwy seilwaith gwyrdd • Cynlluniau ynni adnewyddadwy • Hyrwyddo'r Cymoedd yn gadarnhaol fel cyrchfan i dwristiaid • Creu cartrefi'r 21ain ganrif gan ddefnyddio pren o ffynonellau lleol • Ymateb i her tipio anghyfreithlon • Cefnogi'r iaith Gymraeg
Mae angen rhoi ffocws o'r newydd ar ganol trefi.	1. Sicrhau bod strategaethau adfywio llywodraethau lleol a chenedlaethol yn herio'r model traddodiadol o ganol tref, ar sail anghenion a dymuniadau'r cymunedau. Cefnogi mentrau sy'n hyrwyddo cymysgedd o dai, siopau, busnesau a mannau gwyrdd. 2. Archwilio effaith parcio di-dâl ar ganol trefi yn y Cymoedd – fe ddywedoch chi fod gan Ganolfan Siopa Cwmbrân faes parcio di-dâl bob dydd ac y gall hyn annog masnach a helpu canol trefi i gystadlu â'r parciau manwerthu ar gyrion y dref.
Mae ynni adnewyddadwy yn darparu cyfleoedd gwirioneddol i gymunedau lleol.	1. Cefnogi datblygiad cynlluniau ynni adnewyddadwy cymunedol dan berchnogaeth leol yn y Cymoedd. Byddwn yn nodi'r cyfleoedd gorau trwy ddod ag asiantaethau lleol a chenedlaethol at ei gilydd i gyflawni prosiectau. 2. Datblygu dulliau newydd o reoli a defnyddio ynni a gaiff ei gynhyrchu trwy gynlluniau adnewyddadwy gyda'r nod yn y pen draw o gael y Cymoedd i bweru eu cymunedau eu hunain. 3. Cydweithio â phartneriaid lleol a chenedlaethol i drechu tlodi tanwydd yn y Cymoedd a chyrraedd targedau datgarboneiddio: • Cynyddu graddfa buddsoddiadau mewn effeithlonrwydd ynni cartref er mwyn annog a chefnogi'r sawl a all fuddsoddi yn y gwaith o wella effeithlonrwydd ynni eu cartrefi; • Hyrwyddo'r gefnogaeth sydd ar gael trwy raglen Cartrefi Clyd Llywodraeth Cymru i wella effeithlonrwydd ynni cartrefi pobl ar incwm isel neu bobl sy'n byw yn y cymunedau mwyaf difreintiedig yn y Cymoedd.

Fe ddywedoch chi...	Fe wnawn ni...
Mae angen cynyddu twristiaeth yn yr ardal gan ganolbwyntio ar harddwch naturiol a threftadaeth y Cymoedd.	1. Datblygu naratif newydd a chadarnhaol ar gyfer twristiaeth yn y Cymoedd a nodi prosiectau i fodloni gofynion twristiaeth presennol a rhai'r dyfodol, gan ganolbwyntio ar y dirwedd, y dreftadaeth a'r bobl. Byddwn ni'n adeiladu ar fentrau llwyddiannus megis *Bike Park Wales* sydd wedi denu llawer o ymwelwyr i Ferthyr Tudful. 2. Nodi cyfleoedd i ddenu digwyddiadau newydd i'r Cymoedd – digwyddiadau chwaraeon, fel beicio mynydd, cyfeiriannu a datblygu digwyddiadau presennol, megis Gŵyl Steelhouse, yng Nglyn Ebwy.
Mae angen cynnal a chadw'r amgylchedd ffisegol yn well a mynd i'r afael â thipio anghyfreithlon.	1. Gwella amgylchedd ffisegol cymunedau trwy fuddsoddi mewn seilwaith gwyrdd. 2. Cydlynu camau gweithredu gyda chymunedau lleol a busnesau mewn ardaloedd sy'n dioddef o sbwriel yn cael ei ollwng, tipio anghyfreithlon a chreu amgylchedd sy'n rhydd o sbwriel.

Edrych tua'r dyfodol

***Ein Cymoedd, Ein Dyfodol* – dyma gynllun lefel uchel sy'n nodi blaenoriaethau'r tasglu ar sail y dystiolaeth a glywsom a'r adborth a gawsom gan bobl sy'n byw a gweithio yng Nghymoedd y De.**

Hoffem gael eich barn ar y cynllun hwn a'r ffordd y gallem ddatblygu'r blaenoriaethau ymhellach. Bydd eich adborth, eich barn a'ch tystiolaeth yn ein helpu ni i ddatblygu cynllun cyflawni manwl a fydd yn dweud:

- Sut byddwn ni'n cyflawni'r blaenoriaethau hyn
- Pwy ddylai gymryd rhan
- Y manteision disgwyliedig
- Yr amserlenni ar gyfer cwblhau'r gwaith
- Sut byddwn ni'n mesur llwyddiant.

O ystyried nodweddion unigryw cymunedau gwahanol Cymoedd y De, efallai y bydd rhai camau'n cael eu teilwra ar gyfer ardaloedd penodol.

Er mwyn datblygu a chyflawni cynllun gwaith uchelgeisiol a heriol, a'i gyflawni'n effeithiol bydd rhaid cael partneriaeth barhaus â'r cyhoedd, a chydweithio â chyrff statudol yn enwedig awdurdodau lleol.

Cyhoeddir y cynllun cyflawni yn ystod hydref 2017. Hoffem barhau i dderbyn barn cynifer o bobl â phosibl. Mae manylion yr holl ddigwyddiadau ymgysylltu arfaethedig ar gael ar ein gwefan[6], Facebook[7] ac ar dudalennau Twitter[8].

Manylion pellach

[6] http://gov.wales/topics/people-and-communities/communities/taskforce-for-the-valleys/talk-valleys-get-involved/?lang=en

[7] https://www.facebook.com/talkvalleys/

[8] @wg_communities #talkvalleys

Dylech anfon unrhyw ymholiadau am y cynllun hwn i:

Tasglu'r Cymoedd
Y Gwasanaethau Addysg a Chyhoeddus
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ

e-bost: talkvalleys@wales.gsi.gov.uk
trafodcymoedd@cymru.gsi.gov.uk

Mae crynodeb a fersiwn i bobl ifanc o'r ddogfen hon ar gael ar ein gwefan yn y cyfeiriad isod: http://llyw.cymru/topics/people-and-communities/communities/taskforce-for-the-valleys/our-valleys-our-future/?lang=cy

Dogfennau cysylltiedig

- *Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015*
  http://gov.wales/topics/people-and-communities/people/future-generations-act/?skip=1&lang=cy
- *Symud Cymru Ymlaen 2016 – 2021*
  http://gov.wales/about/programme-for-government/?skip=1&lang=cy
- *Tasglu'r Cymoedd – Crynodeb o Ymgysylltiad*
  http://llyw.cymru/topics/people-and-communities/communities/taskforce-for-the-valleys/our-valleys-our-future/?lang=cy
- *Tasglu'r Cymoedd – Crynodeb o Dystiolaeth*
  http://llyw.cymru/topics/people-and-communities/communities/taskforce-for-the-valleys/our-valleys-our-future/?lang=cy
- *Tasglu'r Cymoedd – Cyd-destun*
  http://llyw.cymru/topics/people-and-communities/communities/taskforce-for-the-valleys/our-valleys-our-future/?lang=cy

OGL © Hawlfraint y Goron 2017 WG31488 ISBN digidol 978-1-78859-193-5 Delweddau drwy'r ddogfen: © Hawlfraint y Goron (2016) Croeso